

ARTICLE

TDAH i altes capacitats intel·lectuals

Una doble excepcionalitat difícil de detectar

ANA GÓMEZ SALCEDO

Mestra experta en TDAH i adulta afectada. Sòcia fundadora de l'associació AMATDAH

Asociación Madrileña de Adultos con TDAH (AMATDAH)

Podem dir que les **persones doblement excepcionals** són aquelles que presenten altes capacitats intel·lectuals i creatives i un o diversos trastorns limitants, com ara el trastorn per dèficit d'atenció i hiperactivitat (TDAH), el trastorn de l'espectre autista (TEA) o dificultats d'aprenentatge (dislèxia, disgrafia, discalculia, etc.) (Beckmann&Minnaert, 2018). La **detecció d'aquesta condició resulta força complexa** tant per l'escassetat d'informació que hi ha sobre això com per la simptomatologia (Fernández, 2019). Per poder entendre aquesta complexitat, abans hem d'explicar

alguns aspectes importants.

El **TDH** és l'alteració psicopatològica més comuna en la infància, amb una prevalença d'entre el 5 i el 6 %, i es caracteritza per uns símptomes d'inatenció, impulsivitat i hiperactivitat que es poden traduir en inquietud, nerviosisme, verborrea, dificultat per esperar el torn de paraula, dificultat en la inhibició d'estímuls irrellevants o conductes irreflexives, entre d'altres (Rovira et al., 2020) (Guerrer, 2016).

En referència a les **altes capacitats** (AC), la prevalença de detecció a les aules hauria de ser d'entre un 3 i un 5 %, però aquestes xifres són força més baixes en l'actualitat. Si atenem les xifres actuals del Ministeri d'Educació del Govern d'Espanya, segons aquestes dades podem calcular que **més del 90 % de l'alumnat amb alta capacitat no està sent identificat** (Tourón, 2020), la majoria de vegades a causa de l'errònia associació d'aquestes capacitats amb l'alt rendiment, amb les escasses habilitats socials o amb la capacitat d'adaptació escassa (Touron et al., 2002) (Pfeiffer, 2015) (López et al., 2019) (Baudson&Preckel, 2106). És a dir, si **gairebé no es detecta** la simptomatologia que presenta una persona que només posseeix altes capacitats, podem fer-nos una idea de la dificultat que comprèn identificar la doble excepcionalitat.

Segons la **Llei per la qual es modifica la Llei Orgànica 2/2006 d'Educació** (LOE), l'educació ha de contemplar el dret de tot l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu a la valoració i intervenció primerenca d'aquestes necessitats, i per fer-ho és imprescindible que els docents en facin la detecció. Tot i això, la complexitat d'identificació, l'escassetat de coneixement sobre això i la creença que aquestes dificultats no poden ser compatibles amb la presència d'altres capacitats intel·lectuals fan que **aquest alumnat passi desapercbut** o no sigui atès adequadament.

Si pràcticament no es detecta la simptomatologia que presenta una persona que només té altes capacitats, podem fer-nos una idea de la dificultat que comprèn identificar la doble excepcionalitat.

Quan un alumne o alumna doblement excepcional arriba a les aules, podem trobar-nos amb **tres situacions** molt diferenciades (Baldwin et al., 2015):

- Els talents de les altes capacitats emmascaren les limitacions del trastorn. Solen ser identificats com a superdotats de baix rendiment.
- Les dificultats que produeix el trastorn no permeten veure les altes capacitats: el diagnòstic sol ser únicament el de TDAH.
- Les seves aptituds compensen les limitacions del TDAH: no són detectats amb cap de les condicions, i es consideren alumnes mitjans.

Per conèixer la prevalença d'aquest tipus de doble excepcionalitat caldria fer estudis amb una gran mostra de participants de diferents nivells econòmics i socials, diferents països, cultures, etc., i, per desgràcia, sobre altes capacitats i TDAH fins ara ningú ha fet aquest estudi.

DIFICULTATS DE L'ALUMNAT AMB DOBLE EXCEPCIONALITAT

El que sí que podem dir és que, a causa de la pròpia percepció de les seves capacitats i les seves limitacions, les dificultats de l'alumnat amb aquesta doble excepcionalitat **són més complexes** que aquelles derivades només del TDAH o només de les altes capacitats (Pardo de Santayana, 2012).

També resulta de gran rellevància destacar que **la presència del TDAH pot fer que el rendiment sigui menor**, però en cap cas no fa que disminueixi la intel·ligència (Webb et al., 2004). Tot i això, si es comparen els tests d'intel·ligència fets a nens i nenes doblement excepcionals amb els de nens i nenes exclusivament amb altes capacitats, s'observa que la memòria menor de treball que presenten els primers repercuteix directament en altres subproves, que alhora afecten el resultat del quocient intel·lectual, que pot ser fins a nou punts més baix del que hauria de ser (Antshel, 2008).

La dificultat que comporta aquesta detecció rau en el fet que, malgrat que el seu origen és completament diferent, hi ha característiques comunes en ambdues condicions.

SIMILITUDS I DIFERÈNCIES ENTRE LES ALTES CAPACITATS I LA DOBLE EXCEPCIONALITAT (FERNÁNDEZ ET AL., 2015): Característiques comunes entre les persones amb altes capacitats i les persones amb altes capacitats i TDAH:

- Alteració de la capacitat d'atenció

- Conductes impulsives
- Dificultat per complir normes establertes
- Escassa constància en tasques allunyades dels seus interessos
- Nivell d'activitat elevat

Característiques de les persones amb altes capacitats i TDAH que no tenen les persones només amb altes capacitats:

- Més probabilitat de presentar trastorns comòrbids, com ara trastorns de l'ànim, trastorns de l'aprenentatge o conductes disruptives
- Menor puntuació en memòria de treball i en tasques de matemàtiques i escriptura
- Dificultats en les seves relacions familiars i socials
- Major necessitat de suport escolar

En general, les persones amb doble excepcionalitat poden destacar en l'àmbit escolar fins que el contingut els exigeixi més esforç d'atenció i apareguin les limitacions del trastorn (Foley Nicpon, 2011). Tot i que al llarg de la seva vida desenvolupen **estratègies per resoldre dificultats**, de vegades aquestes estratègies poden no ser suficients, per la qual cosa necessitarien una ajuda addicional (Bell et al., 2015).

Pel que fa a les **habilitats socials i emocionals**, estaran condicionades per factors ambientals de la mateixa manera que influeixen en persones sense cap trastorn. No obstant això, podem destacar una sèrie de **problemàtiques associades** que sí que són conseqüència directa de la seva condició, com per exemple (Foley Nicpon et al., 2012):

- La frustració i desmotivació que es produeix quan el seu potencial no es veu reflectit en el seu rendiment, fet que moltes vegades pot derivar en depressió o ansietat.
- L'excessiu perfeccionament.
- La baixa autoestima.
- La dificultat en la gestió de les emocions.
- La manca de confiança o baixa tolerància a la frustració.

També s'ha comprovat que hi ha una diferència entre la maduresa socioemocional i l'elevat potencial cognitiu, cosa que també pot causar desajustos en la seva socialització (Álvarez-Cárdenas et al., 2019).

Les persones amb doble excepcionalitat poden destacar en l'àmbit escolar fins que el contingut els exigeixi més esforç d'atenció i apareguin les limitacions del trastorn.

La percepció que la persona doblement excepcional tingui de si mateixa dependrà del tipus de suport familiar i de la resta dels àmbits, i afectarà positivament o negativament la seva **autoestima**, el seu **autoconcepte**, la seva autoeficàcia i, finalment, el seu **rendiment acadèmic** (Danielian & Nilles, 2015). Una cosa que sol passar és que el comportament que l'entorn espera d'aquesta persona correspongui més al d'un alumne o alumna amb altes capacitats que amb TDAH, per la qual cosa se'ls sol considerar «ganduls» o poc treballadors, se'ls exigeix més esforç i se'ls nega el suport que necessiten perquè se'ls considera prou capaços (Gómez-Arizaga, 2016).

Per tot això, resulta imprescindible que hi hagi més coneixement sobre aquesta doble excepcionalitat i la seva simptomatologia per aconseguir que aquest alumnat no passi desapercbut i es puguin valorar les seves potencialitats individuals i donar-los suport en les seves dificultats.

BIBLIOGRAFÍA

Beckmann, E. & Minnaert, A. (2018). Non-cognitive Characteristics of Gifted Students With Learning Disabilities: An In depth Systematic Review.. *Frontiers in Psychology* , 9(504) , 1-20. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00504>

Fernández, M. (09/02/2019). Más del 14 % de los alumnos superdotados padecen otros trastornos educativos. *La Vanguardia* <https://www.lavanguardia.com/vida/20190209/46304576640/mas-del-14-de-losalumnos-superdotados-padecen-otros-transtornos-educativos.html>

Rovira, P., Demontis, D., Sánchez-Mora, C. et al. (2020). Shared genetic background between children and adults with attention deficit/hyperactivity disorder.. *Neuropsychopharmacology* <https://doi.org/10.1038/s41386-020-0664-5>

Tourón, J. (2020). Las Altas Capacidades en el sistema educativo español: reflexiones sobre el concepto y la identificación.. *Revista de Investigación Educativa* , 38(1) , 15-32. <http://dx.doi.org/10.6018/rie.38.1.396781>

- Guerrero, R. (2016). *Trastorn per dèficit d'atenció amb hiperactivitat. Entre la patologia i la normalitat..* Madrid: Cúpula.
- Tourón, J., Fernández, R. y Reyero, M. (2002). Actitudes del profesorado hacia la superdotación. Implicaciones para el desarrollo de programas de formación.. *Faisca. Revista de Altas Capacidades* , 9 , 95-110. https://doi.org/10.5209/rev_FAIS.2002.v9.8674.
- Pfeiffer, S.I. (2015). Gifted students with a coexisting disability: The twice exceptional. *Estudios de Psicología (Campinas)* , 32(4) , 717-727. <https://doi.org/10.1590/0103-166X2015000400015>
- López, E., Martín, M. I., Palomares, A. (2019). Empoderamiento docente en el ámbito de las altas capacidades intelectuales. Mitos y creencias en los docentes de educación primaria. . *Contextos Educativos* , 24 , 63-76. <http://doi.org/10.18172/con.3949>
- Baudson, T. y Preckel, F. (2016). Teachers' conceptions of gifted and average-Ability students on achievement-Relevant dimensions.. *Gifted Child Quarterly* , 60(3) , 212- 225. <https://doi.org/10.1177/0016986216647115>.
- Baldwin, L., Baum, S., Pereles, D., & Hughes, C. (2015). Twice-exceptional learners: The journey toward a shared vision. . *Gifted Child Today* , 38(4) , 206-214. <https://doi.org/10.1177/1076217515597277>.
- Pardo de Santayana, R. (2002). Superdotación intelectual y trastorno por déficit de atención e hiperactividad (TDAH).. *Faisca: Revista De Altas Capacidades.* , 9 , 126. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/2476389.pdf>
- Webb, J. T. et al. (2004). Misdiagnosis and Dual Diagnoses of Gifted and Adults: ADHD, Bipolar, OCD, Asperger's, Depression, and Other Disorders.. *Scottsdale, AZ: Great Potential*
- Antshel, K. M. (2008). Attention-deficit hyperactivity disorder in the context of a high intellectual quotient/giftedness.. *Developmental Disabilities Research Reviews.* , 14(4) , 293-299. <https://doi.org/10.1002/ddrr.34>
- Foley Nicpon, M., Allmon, A., Sieck, B., & Stinson, R. (2011). Empirical Investigation of TwiceExceptionality: Where Have We Been and Where Are We Going?. *Gifted Child Quarterly* , 55(1) , 3-17. <https://doi.org/10.1177/0016986210382575>
- Fernández, A., Garrote, D., Iglesias, M. (2015). Doble excepcionalidad: TDAH y Altas Capacidades. ¿Diagnóstico erróneo? // Dual exceptionality: ADHD and Giftedness. Misdiagnosis?. *Conference: I International Congress of Clinical and Health Psychology with Children and Adolescents.*

Bell, S., Taylor, E., McCallum, R., Coles, J., & Hays, E. (2015). Comparing Prospective Twice Exceptional Students With High-Performing Peers on High-Stakes Tests of Achievement. . *Journal For The Education Of The Gifted* , 38(3) , 294-317 . <https://doi.org/10.1177/0162353215592500>

Foley-Nicpon, M., Rickels, H., Assouline, S., & Richards, A. (2012). Self-Esteem and Self-Concept Examination Among Gifted Students With ADHD.. *Journal For The Education Of The Gifted* . , 35(3) , 220-240. <https://doi.org/10.1177/0162353212451735>

Álvarez-Cárdenas, F., Peñaherrera-Vélez, M. J., Arévalo-Proano, C., Dávila, Y., & Vélez Calvo, X. (2019). Altas capacidades y tdah: una doble excepcionalidad poco abordada. . *Revista INFAD de Psicología. International Journal of Developmental and Educational Psychology* . , 5(1) , 417-428.

Danielian, J., Nilles, K. (2015). Connecting for High Potential. Here Comes Summer.. *CHP Issue 27. National Association for Gifted Children*

Gómez-Arizaga, M., Conejeros-Solar, M., Sandoval-Rodríguez, K., Armijo-Solís, S. (2016). Doble excepcionalidad: análisis exploratorio de experiencias y autoimagen en estudiantes chilenos.. *Revista de Psicología* . , 34(1) , 5-37. <http://dx.doi.org/10.18800/psico.201601.001>

